

УДК 378.016:[811.111/.112+811.133.1](477:438)

Онiщук І. І. Застосування польського досвіду іношомовної освіти в педагогічних університетах України / Ірина Ігорівна Онiщук // Українська полоністика. – Житомир: Житомирський державний університет ім. І. Франка, 2017. – С. 108–116.

Онiщук І.І.
Onishchuk I.I.
Онищук И.И.

Застосування польського досвіду іношомовної освіти у педагогічних університетах України
Application of the Polish experience of foreign language education in the pedagogical universities of Ukraine
Применение польского опыта иноязычного образования в педагогических университетах Украины

Ключові слова: іношомовна освіта, європейська інтеграція, іношомовна компетентність, науково-педагогічний пошук, професійна підготовка фахівців.

Key words: foreign language education, European integration, foreign language competence, scientific and pedagogical search, professional training of specialists.

Ключевые слова: иноязычное образование, европейская интеграция, иноязычная компетентность, научно-педагогический поиск, профессиональная подготовка специалистов.

У статті розглядаються особливості іношомовної освіти в Україні та Польщі. Проаналізовано термін «іношомовна освіта» та виділено спільні та відмінні риси у навчанні студентів у вищих навчальних закладах України та Польщі. Головним питанням статті є застосування досвіду іношомовної освіти польських вищих навчальних закладах у педагогічних установах України.

В статье рассматриваются особенности иноязычного образования в Украине и Польше. Проанализированы термин «иноязычное образование» и выделены общие и отличительные черты в обучении студентов в высших учебных заведениях Украины и Польши. Главным вопросом статьи является применение опыта иноязычного образования польских высших учебных заведениях в педагогических учреждениях Украины.

The article deals with peculiarities of foreign language education in Ukraine and Poland. The term "foreign language education" is analyzed and the common and distinctive features are highlighted in the study of students in higher educational institutions of Ukraine and Poland. The main issue of the article is the application of the experience of foreign language education in Polish higher education institutions in pedagogical institutions of Ukraine.

Сучасний розвиток українського суспільства, зумовлений тенденціями загально світової та європейської інтеграції діяльності людини у всіх сферах, вимагає швидких адаптаційних кроків і змін у підготовці майбутніх успішних громадян України. Одним із шляхів пошуку і реалізації ефективних оптимізаційних і реформаторських програм є вивчення й використання найкращих здобутків світового досвіду. Першочерговим у

цьому аспекті вважаємо дослідження освітніх перетворень у країнах-сусідах нашої держави, зокрема в Польщі, яка демонструє успішне втілення запланованих реформ і чіткий поступ у покращенні стандартів життєдіяльності усіх її громадян.

Розглянемо поняття «освіта». У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» освіта визначається як «сукупність знань, здобутих у процесі навчання; система навчально-виховних заходів». Розглянемо тепер, як трактується поняття «іншомовна освіта». У Вікіпедії іншомовна освіта визначається як процес опанування іноземною мовою. Зазначається, що, насамперед, – це галузь прикладної лінгвістики, хоч може також вважатися й міждисциплінарною галуззю, адже в іншомовній освіті є чотири основні напрями: комунікативні компетентності, здатності, міжкультурний досвід та обізнаність з широкого кола питань [1, с. 857]. В обох визначеннях суттєвою вважаємо наявність не лише знань, умінь і навичок, але й цінностей, переконань, системи виховних заходів, що свідчить про надзвичайну складність завдань освітян.

Фахівці неодноразово звертаються до проблем розвитку освіти, сучасних методів та підходів у викладанні іноземної мови, особливосте й функціонування іншомовної освіти тощо. Досвід європейських країн досліджується у працях Г. Гринюк, О. Мисечко, О. Івашко, О. Максименко, Л. Морська, Т. Вакалюк, С. Ніколаєва, О. Петрашук, О. Першукова, Н. Логутіна, Л. Котлярова, Л. Сакун та ін.

У контексті розроблення теоретико-методологічних засад шкільної іншомовної освіти варто назвати результати наукових пошуків провідних учених-лінгводидактів західноєвропейських країн: D. Brinton, H. Brown, C. Brumfit, M. Byram, G. Canning, R. Cohen, D. Crystal, A. Davies, P. Edelenbos, R. Ellis, D. Girard, L. Holmstrand, H. Komorowska, S. Krashen, G. Trim, R. Wensel, H. Widdowson.

Усі країни Європи однозначно прийняли до уваги необхідність дотримання стандартів та критеріїв, розроблених Радою Європи, ідеї та положення яких викладені у основних документах, що регулюють педагогічну діяльність - «Європейський мовний портфель», «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання». Також важливим фактором високого рівня вивчення англійської мови є прагнення студентів опанувати іноземну мову, тобто підвищення рівня свідомості та направленість студентів на майбутнє є надзвичайно важливими пунктами у списку необхідних кроків до успішного впровадження новітніх підходів до іншомовної освіти. В Україні вимоги до загальноєвропейських рівнів мовної освіти відомі більше десяти років, проте досі українські вищі навчальні заклади не дотримуються чітких меж цих рівнів: рубіжний (Threshold або B1), просунутий (Vantage або B2), автономний (Effective Operational Proficiency або C1) і компетентний (Mastery або C2), приймаючи студентів із рівнем нижче B1, що є неприйнятний для вищого навчального закладу європейського рівня. У процесі навчання польські та нідерландські навчальні заклади обов'язково дотримуються правила введення «живого матеріалу» в освітній процес, тобто студенти виконують завдання, використовуючи найсвіжіший матеріал, дані та результати досліджень, які звісно представлені у світовому інформаційному просторі англійською [5, с.70-75].

Окрім використання автентичних англійських матеріалів, університети Польщі залучають викладачів та студентів до двомовних курсів викладання дисципліни. Тобто, одна і та ж дисципліна подається державною мовою та англійською мовою, таким чином стимулюючи студентів до іншомовної освіти, але надаючи їм можливість звертатись до більш зрозумілого матеріалу у випадку, якщо студенту надто складно розуміти певну тему англійською. Студент, маючи двомовний курс, підвищує і рівень знання англійської мови, і власне знання профільного/непрофільного предмету

На основі порівняльного аналізу сучасного стану іншомовної освіти у країнах-членах Ради Європи можна виокремити низку національних або специфічних тенденцій її розвитку:

- раннє вивчення іноземної мови шляхом використання мови сусідів та споріднених мов (Німеччина, Франція, країни Балтії);
- застосування іноземної мови як засобу навчання, за якого різні предмети викладаються як рідною, так і іноземними мовами (Андорра, Бельгія, Греція, Норвегія, Словенія, Фінляндія, Швеція);
- поєднання екстенсивних та інтенсивних фаз в іншомовній освіті (Ісландія, Іспанія, Польща, Росія, Україна, Хорватія) [3, с.154-162].

В Україні навчання англійською пропонується зазвичай лише іноземцям, поодинокі випадки, коли профільні предмети дублюються англійською є малорозвиненою тенденцією, яку варто підтримувати і розвивати. Англійська мова використовується вищими навчальними закладами Польщі як мова професійної літератури та досліджень, тобто наукові гуртки, лабораторії тощо використовують англійську мову як основну робочу, при цьому публікуючи результати своїх досліджень та досягнення англійською, для їх поширення у світовому інформаційному просторі, підвищення конкурентоспроможності та професійності. Щодо використання англійської мови у публікаціях, варто також зауважити, що студенти у Польщі захищають дипломи англійською мовою, в Україні ж таке впровадження англійської мови у навчальний процес інших дисциплін не завжди підтримується навіть кафедрами та деканатами технічних факультетів [10, електронний ресурс].

У 1998 р. Польща ґрунтовно проаналізувала попередню систему вищої освіти, виявила її переваги і недоліки, зіставила її з рекомендованими змінами, принципами Болонського процесу, внаслідок чого було започатковано реформу в галузі вищої освіти. У 2000 р. відбулася зустріч керівників підрозділів іноземних мов всіх вищих державних і приватних шкіл Польщі, під час якої обговорювались тогочасні проблеми навчання, у тому числі проведення кінцевих іспитів [11, с. 27–30]. Провідними завданнями було проголошено: удосконалення якості та ефективності освіти й професійної підготовки в країнах-членах ЄС; забезпечення її доступності; залучення до освітніх систем вищого ступеня студентів з інших країн. Для їх реалізації передбачено розвиток різних типів і рівнів загальної освіти та професійної підготовки в процесі неперервного навчання.

На сучасному етапі перед системою вищої освіти Польщі поставлено кілька пріоритетних завдань: узгодження змісту і структури підготовки фахівців усіх галузей господарства у вищих навчальних закладах країни, зміцнення їх матеріально-технічної бази; збільшення мобільності студентів і викладачів та забезпечення їх активної участі у міжнародних освітніх програмах [9, с. 97–101].

У період європейської інтеграції Польщі (2004-2010 рр.) освітяни цієї країни ґрунтовно переосмислили підходи та концепції мовної підготовки, виявивши недоліки попереднього досвіду та врахувавши загальноєвропейські тенденції і рекомендації [7, с. 42]. Саме у цей період було запроваджено єдині рівневі дескриптори у володінні іноземною мовою та стандарти підготовки фахівців з обов'язковою вимогою іншомовної підготовки на рівні B1-B2 (залежно від специфіки майбутньої професійної діяльності), розроблено й упроваджено в практику польську версію європейського мовного портфоліо (2001-2004 рр.), налагоджено співпрацю польських викладачів і студентів з європейськими освітянами з метою вільного обміну досвідом та забезпечення освітньої мобільності майбутніх професіоналів [4, с. 27-30].

Вивчення іноземної мови в системі професійної освіти зумовлено насамперед професійною необхідністю. Незнання іноземної мови, невміння нею користуватися є

однією з причин як відставання в науці й техніці, так і сповільненої інтеграції України у всесвітню економічну систему. Необхідним є запровадження іншомовного навчання у спеціальну підготовку майбутніх спеціалістів, тобто знання іноземної мови поєднуються із системою майбутньої професійної діяльності спеціаліста. Зростаюча потреба у спілкуванні та співпраці між різними іншомовними країнами та народами, а також сучасний швидкий розвиток світових технологій потребують істотних змін у підходах до вивчення іноземної мови у вищих технічних навчальних закладах. Постає потреба у фахівцях різних галузей, які володіли б іноземними мовами для обміну інформацією, налагодженням професійних контактів, співпраці, досягнення взаєморозуміння в діалозі культур [6, с. 101-102].

Нагальним завданням для вищих навчальних закладів є підготовка студентів з високою фаховою компетентністю, підкріпленою володінням іноземними мовами на рівні (B2), що надасть можливість спілкуватися з іншими спеціалістами на всіх рівнях обміну інформацією. Виявлено, що на сучасному етапі у вищих навчальних закладах України існує тенденція до вивчення іноземних мов протягом усього періоду навчання студентів, проте, як свідчить практика, цей процес потребує значного удосконалення.

На сучасному етапі розвитку суспільства постає потреба підготовки високопрофесійної особистості майбутнього вчителя іноземної мови, що продиктовано необхідністю приведення фахової підготовки у відповідність із конкретними перспективами професійної діяльності. Професійна підготовка майбутніх учителів англійської мови освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр в університетах України і Польщі спрямована на здобуття кваліфікації за напрямом “Філологія (англійська мова і література)” і передбачає ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку, необхідну для здійснення педагогічної діяльності.

Педагогічна система навчання іноземних мов, зокрема англійської мови, є соціальною системою, тому її функціонування, перш за все, визначається соціально обумовленими цілями навчання. Вони відображені в нормативних документах різного рівня з питань вищої педагогічної освіти і послідовно реалізується через систему вищої професійної освіти в програмах конкретного навчального закладу, професійній підготовці фахівців. Під впливом соціального замовлення суспільства та методики як науки мета навчання іноземній мові конкретизується в завданнях, що визначають зміст навчального предмета, методи, форми та засоби навчання [2, с. 70-74].

Вагому роль у підготовці майбутніх фахівців має зміст освіти як науково-обґрунтована система дидактично та методично оформленого навчального матеріалу для відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня. Також особливого значення набуває організація навчального процесу у вищих навчальних закладах.

Встановлено, що зміст вищої освіти майбутніх учителів англійської мови в університетах України і Польщі становить обумовлена цілями та потребами суспільства система знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, що має бути сформована в процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій тощо.

Умови професійної підготовки майбутніх фахівців – це сукупність взаємопов’язаних зовнішніх і внутрішніх факторів навчального процесу у вищому навчальному закладі, від реалізації яких залежить досягнення поставлених дидактичних цілей. Виділяються різноманітні умови, які сприяють професійній підготовці майбутніх фахівців іноземної мови, формуванню їх професійних знань, умінь, навичок, професійної компетентності. Серед них особлива увага в педагогічній науці і практиці приділяється педагогічним, освітнім, психолого-педагогічним, соціально-психологічним, організаційним та іншим умовам.

При підготовці спеціалістів у вищих педагогічних навчальних закладах доцільно виділити дві групи умов професійної підготовки – організаційні та педагогічні. Організаційні умови – це умови, в яких здійснюється процес професійної підготовки майбутніх фахівців іноземної мови. До них можемо віднести наявність нормативно-правової бази, управлінської та інформаційної діяльності із забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови. Вивчення педагогічних умов показало, що це умови, які забезпечують зміст, цілісність і результати освітнього процесу професійної підготовки майбутніх вчителів англійської мови. Серед них виділено модернізацію змісту, форм, методів та засобів підготовки майбутніх вчителів англійської мови [8, с. 69-72].

Отже, підсумовуючи усе вищесказане, можна зробити висновок, що, у зв'язку з входженням України до європейського освітнього простору доцільно запровадити дворівневу систему підготовки педагогічних працівників з англійської мови за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавр і магістр. З метою зближення української системи вищої освіти з польською та розробки порівняльних структур кваліфікацій випускників вважаємо необхідним забезпечити стандартизацію результатів навчання при проектуванні освітньо-професійних програм, зокрема розробку та опис чітко сформульованих і логічно пов'язаних вимог до компетенцій з іноземної мови та навчальних дисциплін циклу професійно орієнтованої підготовки. Важливо здійснити модернізацію вітчизняних навчальних планів з підготовки майбутніх учителів англійської мови освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр шляхом більш раціонального поєднання кількості годин на вивчення дисциплін циклу професійно орієнтованої підготовки з одночасним зменшенням їх кількості на дисципліни циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки.

В умовах переходу до особистісно орієнтованого навчання доцільно закласти принципи більшої варіативності та гнучкості навчального процесу шляхом збільшення переліку навчальних дисциплін за вибором студента [3, с. 173 - 178].

В умовах індивідуалізації навчально-виховного процесу та посилення ролі самостійної роботи студентів доцільно збільшити кількість годин на самостійну та індивідуальну роботу з одночасним зменшенням кількості годин аудиторних занять у підготовці майбутніх учителів англійської мови. Враховуючи всезростаючий рівень міжнародної діяльності нашої держави та основні положення Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти доцільно здійснювати конструювання змісту навчання англійської мови у підготовці майбутніх учителів англійської мови на засадах комунікативного підходу як такого, що найповніше забезпечує формування іншомовних умінь та навичок.

Виходячи із завдань підготовки фахівців педагогічної професії у сфері іншомовної освіти пропонуємо розглядати формування у студентів комунікативної компетенції з урахуванням специфіки професійних інтересів у рамках окремої спеціальності. Враховуючи тенденції розвитку сучасних технологій навчання, необхідним постає застосування вправ тренінгового характеру як таких, що найбільш повно відповідають вимогам професійно орієнтованого навчання. Актуальним є забезпечити використання інформаційно-комп'ютерних технологій та інтерактивних методів навчання і мультимедійних засобів, впровадження електронних засобів навчання (підручників, посібників, каталогів, словників тощо), комп'ютерних навчальних програм; технічну і технологічну модернізацію навчальних лабораторій та засобів навчання.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ "Перун", 2005. – 1728 с.
2. Каричковська С. П. Вища освіта в Україні: перспективи професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови / С. П. Каричковська // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. – Вип. 25. – К. : НПУ, 2010. – (Серія № 5. “Педагогічні науки: реалії та перспективи”). – С. 70–74
3. Каричковська С. П. Зміст навчання іноземної мови у вищих педагогічних навчальних закладах України / С. П. Каричковська // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) [та ін.]. – Вип. 8 (61). – Запоріжжя, 2010. – С. 173–178.
4. Пелех, Л. Р. Теорія і методика аксіологічної освіти в Польщі: порівняльний аспект: монографія / Л. Р. Пелех. – Рівне: ПП ДМ, 2014. – 402 с.
5. Тадеєва М. І. Теоретико-методологічні засади організації шкільної іншомовної освіти в Польщі / М. І. Тадеєва // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: педагогіка і психологія : зб. статей / [відповідальний за випуск М. Я. Ігнатенко]. – Ялта : РВВ КГУ, 2008. – Випуск 20. – Частина 3. – С. 70–75.
6. Шеверун Н. Зміст іншомовної підготовки в технічних університетах Польщі / Надія Шеверун // Порівняльно-пед. студії – 2010 : матеріали наук.-практ. семінару / за заг. ред. : О. І. Локшиної, Н. І. Поліхун. – К., 2010. – С. 101–102.
7. Шеверун, Н. В. Іншомовна підготовка студентів технічних університетів Польщі : Дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Надія Володимирівна Шеверун. – К., 2012. – 244 с.
8. Шеверун Н. В. Особливості організації та вдосконалення системи навчання в умовах Болонського процесу / Надія Володимирівна Шеверун // Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. : зб. ст. – Ялта, 2009. – Ч. 3. – С. 69–72.
9. Kuźmicz W. Uwagi do strategii rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce proponowanych przez Fundację Rektorów Polskich (FRP) / W. Kuźmicz. – Warszawa, 2010. – 321 s.
10. Overview of the Quality assurance system in higher education. The Netherlands. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.niad.ac.jp/english/overview_nl_e_ns.pdf
11. Pfeiffer W. Nauka języków obcych. Od praktyki do praktyki / Waldemar Pfeiffer. – Poznań : WARGOS, 2008. – 239 s.